

TRẦN ĐÌNH THUẬN

MODULE TH

31

**TỔ CHỨC DẠY HỌC
CẢ NGÀY**

A. GIỚI THIỆU

1. THỰC TRẠNG DẠY HỌC CẢ NGÀY Ở TRƯỜNG TIỂU HỌC VIỆT NAM

Những năm gần đây, ở Việt Nam, số lượng các trường tiểu học chuyển sang dạy học 2 buổi/ngày mỗi năm đều tăng, nhưng tình hình triển khai ở các vùng miền có khác nhau. Đặc biệt ở các vùng khó khăn, tỉ lệ này còn rất thấp. Việc tổ chức dạy học cả ngày khá đa dạng, nhiều trường đã tổ chức tốt, kết quả học tập của học sinh (HS) được nâng cao và nhận được sự ủng hộ của phụ huynh, chính quyền. Tuy nhiên, ở nhiều trường, nhiều địa phương, việc triển khai dạy học 2 buổi/ngày còn chưa thực sự hiệu quả, thể hiện ở nội dung mất cân đối, quá tải, kế hoạch chưa hợp lí, tổ chức đơn điệu, chưa khai thác hết tiềm năng để thực hiện hiệu quả yêu cầu giáo dục toàn diện, chưa đáp ứng nhu cầu phát triển năng lực cá nhân của học sinh, sử dụng và phân phối các nguồn lực không hợp lí,... gây nặng nề cho HS, giáo viên (GV). Để có thể triển khai dạy học cả ngày, nhiều trường, nhiều địa phương còn gặp nhiều khó khăn về cơ sở vật chất, kinh phí, GV, điều kiện gia đình – xã hội (do đó dẫn tới nhu cầu và khả năng đóng góp tài chính, nguồn lực,...), về nội dung giáo dục; lúng túng trong công tác quản lí, tổ chức dạy học. Cụ thể:

1.1. Về quy mô

Trong những năm gần đây, số HS học cả ngày có xu hướng ngày càng tăng. Tính đến cuối năm 2009, cả nước đã có khoảng 2,2 triệu (32,9%) HS tiểu học được học cả ngày trong cả tuần học và 23,44% học từ 6 – 9 buổi/tuần. Sự khác biệt về việc triển khai dạy học cả ngày giữa các vùng miền trong cả nước cho thấy vùng có điều kiện kinh tế phát triển có điều kiện hơn trong việc phát triển loại hình dạy học cả ngày. Số lượng HS được thụ hưởng loại hình tổ chức dạy học cả ngày chủ yếu tập trung tại các đô thị và những vùng có điều kiện kinh tế – xã hội phát triển. Ngược lại, những vùng nông thôn, miền núi, vùng dân tộc thiểu số có số lượng và tỉ lệ HS học cả ngày ít hơn. Các tỉnh, thành phố như Hải Dương, Hải Phòng, Thái Bình, Nam Định, Đà Nẵng, Thành phố Hồ Chí Minh, Hà Nội có số lượng HS học cả ngày chiếm tỉ lệ rất cao, có những quận của thành phố lớn có trên 90% HS được học cả ngày. Tuy nhiên ở các vùng khó khăn như Cao Bằng, Sơn La, Gia Lai, Cà Mau,... HS được học cả ngày chiếm tỉ lệ rất thấp (dưới 15%).

1.2. Về cách thức tổ chức

Việc tổ chức dạy học cả ngày khá đa dạng, tùy theo điều kiện của nhà trường và của phụ huynh HS mà có thể tổ chức cho:

- Một khối lớp hoặc vài khối lớp được học 2 buổi/ngày (ưu tiên khối lớp 1, 2, 3);
- Các lớp bán trú học cả ngày;
- Cả trường học cả ngày.

Một số trường tổ chức dạy học cả ngày nhưng chưa có điều kiện bố trí cho mỗi lớp/phòng học đã tổ chức dạy học vào ngày thứ 7 (cho một số lớp) để đảm bảo các lớp đều được học cả ngày.

Một số trường tổ chức dạy học cả ngày nhưng vẫn có thêm buổi ngày thứ 7 trong tuần để HS có thể lựa chọn môn học mà mình yêu thích, đồng thời giúp những em có năng khiếu phát triển.

Một số địa phương vùng sâu, vùng xa có những mô hình tổ chức dạy học cả ngày như mô hình bán trú, nội trú dân nuôi. Mô hình bán trú: HS sáng tới trường, ăn trưa ở trường (HS mang theo cơm, nhà trường hỗ trợ thức ăn), chiều học tiếp ở trường, tối các em về nhà. Cộng đồng cũng có thể hỗ trợ cho việc dạy học bán trú. Mô hình nội trú dân nuôi: HS ở xa phải ở lại trường; đầu tuần các em tới trường và cuối tuần về nhà, HS có chỗ ngủ, bếp nấu tại trường; gia đình đóng góp gạo, ngô, thức ăn, củi,... và cộng đồng hỗ trợ thêm.

1.3. Về chương trình và kế hoạch dạy học

Chương trình tiểu học hiện hành được thiết kế cho trường học dạy 1 buổi/ngày thực hiện. Các trường tiểu học dạy 2 buổi/ngày học theo chương trình chung.

Theo Công văn số 6176/TH (2002), hướng dẫn kế hoạch dạy học 2 buổi/ngày: Các trường tiểu học đã chủ động xây dựng thời khoá biểu phù hợp với số buổi học/tuần với nguyên tắc: Buổi sáng tối đa 4 tiết, buổi chiều tối đa 3 tiết (cả ngày tối đa 7 tiết). Như vậy, thời khoá biểu được điều chỉnh để đảm bảo kế hoạch dạy học chung. Dành 1/3 thời lượng bổ sung để tổ chức cho HS tự học bài, củng cố và hoàn thành kế hoạch dạy học chung, 2/3 thời gian còn lại để tổ chức các hoạt động tập thể và các hoạt động khác như tăng cường dạy tiếng Việt cho HS dân tộc thiểu số,...

Những năm gần đây, chương trình, nội dung dạy học 2 buổi/ngày bao gồm những vấn đề cơ bản sau:

Nội dung dạy học 2 buổi/ngày được xây dựng trên cơ sở điều chỉnh Chương trình giáo dục phổ thông hiện hành, với hai mảng nội dung:

- Đảm bảo kế hoạch giáo dục và thực hiện Chương trình giáo dục phổ thông được ban hành kèm theo Quyết định số 16/2006/QĐ-BGDĐT ngày 05/5/2006 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo.
- Các nội dung khác:
 - + Thực hành kiến thức đã học và tổ chức HS tham gia các hoạt động thực tế tại địa phương;
 - + Giúp đỡ HS yếu kém vươn lên hoàn thành yêu cầu học tập;
 - + Bồi dưỡng HS có năng khiếu môn Tiếng Việt, môn Toán, các môn năng khiếu khác;
 - + Dạy học các môn học và nội dung tự chọn được quy định trong chương trình (Ngoại ngữ, Tin học, Tiếng dân tộc thiểu số,...);
 - + Tổ chức các hoạt động giáo dục ngoài giờ lên lớp: các câu lạc bộ, hoạt động dã ngoại.

Như vậy, nội dung dạy học bao gồm:

- Chương trình hiện hành.
- Củng cố, tăng cường kiến thức, kĩ năng Tiếng Việt, Toán, Tiếng dân tộc thiểu số.
- Học các môn tự chọn.
- Các hoạt động giáo dục ngoài giờ lên lớp.

1.4. Những khó khăn, thuận lợi và bài học kinh nghiệm trong tổ chức dạy học cả ngày ở trường tiểu học

- *Khó khăn, hạn chế:*

Thực hiện dạy học cả ngày có thể có hạn chế như: giảm thời gian để khám phá, tiếp xúc ngoài nhà trường, tiếp xúc với gia đình, cộng đồng, vui chơi thông thường của HS do các em phải ở trường nhiều hơn; nếu tổ chức không hiệu quả (kế hoạch giáo dục không hợp lí, hình thức dạy học đơn điệu,...) sẽ gây căng thẳng, ảnh hưởng tới sức khỏe HS, GV; tạo thêm gánh nặng kinh phí cho các gia đình có thu nhập thấp, đặc biệt ở các vùng nông thôn.

Những khó khăn nổi bật đối với việc tổ chức dạy học cả ngày: khó khăn về cơ sở vật chất, về cách thức tổ chức dạy học; thiếu biên chế, kinh phí; nội dung chương trình ở trường dạy học 2 buổi/ngày chưa hấp dẫn.

- Thuận lợi:
 - + Giảm sức ép cho GV và HS do dẫn thời khoá biểu; giúp tránh quá tải.
 - + HS được tham gia vào các hoạt động học tập đa dạng, được học tự chọn, phát huy được các khả năng và sở thích cá nhân.
 - + Việc dạy học cả ngày tạo điều kiện để nhà trường, GV nắm bắt về nhu cầu để chăm sóc, giáo dục HS tốt hơn. HS được học tập, rèn luyện cả ngày ở môi trường sư phạm, đảm bảo sự phát triển đúng hướng.
 - + Tăng sự hiểu biết và mối quan hệ giữa GV, nhà trường với HS và gia đình.
 - + Hỗ trợ gia đình giáo dục chăm sóc trẻ.
- Bài học kinh nghiệm:
 - + Làm tốt công tác tuyên truyền nâng cao nhận thức về dạy học 2 buổi/ngày.
 - + Cần xây dựng kế hoạch, có sự thảo luận trước với các đối tượng liên quan.
 - + Xây dựng môi trường thân thiện trong từng lớp học.
 - + Không ngừng nâng cao chất lượng của HS học 2 buổi/ngày, HS bán trú, từ đó thu hút phụ huynh HS cho con em mình tới lớp.
 - + Cần tạo điều kiện để HS tự chọn môn học năng khiếu theo sở thích và năng lực.
 - + Làm tốt công tác xã hội hoá giáo dục, tranh thủ sự đầu tư của lãnh đạo các cấp, các ngành, và các bậc phụ huynh.
 - + Chỉ đạo sát sao công tác kiểm tra, đôn đốc, dự giờ thăm lớp nhằm giúp đỡ GV nâng cao trình độ chuyên môn, trình độ tay nghề. Cán bộ quản lý nhà trường phải học hỏi, nâng cao năng lực tổ chức, quản lý.
 - + Quan tâm chăm lo, động viên cán bộ, GV nhà trường về vật chất và tinh thần.

2. SỰ CẦN THIẾT PHẢI TỔ CHỨC MÔ HÌNH DẠY HỌC CẢ NGÀY Ở VIỆT NAM

- Giáo dục HS trở thành những con người năng động, sáng tạo trong tình hình mới hiện nay đang trở thành vấn đề bức thiết của các nhà trường. Dạy học cả ngày ở tiểu học với nội dung đan xen phù hợp giữa những môn học bắt buộc với những môn học hoặc hoạt động giáo dục tự chọn được tổ chức tại hầu hết các nước có nền giáo dục phát triển trong khu vực và trên thế giới.

- Giáo dục tiểu học ở Việt Nam cần vươn ngang tầm các nước trong khu vực; trong khi đó, thời lượng dạy học và hoạt động giáo dục còn hạn chế, hầu hết HS chỉ được học 1 buổi/ngày.
- Nhu cầu cho trẻ em được học cả ngày để phụ huynh yên tâm làm việc ngày càng trở nên cấp thiết vì nhà trường là địa chỉ an toàn nhất bảo vệ và chăm sóc trẻ em khi cha mẹ đi làm.

Những lí do nêu trên khiến cho việc tổ chức dạy học cả ngày trở thành một trong những giải pháp quan trọng nhất nhằm bảo đảm cho HS tiểu học được thụ hưởng một nền giáo dục toàn diện và chất lượng.

3. MỤC TIÊU CỦA DẠY HỌC CẢ NGÀY

Việc thực hiện dạy học cả ngày nhằm thực hiện tốt mục tiêu giáo dục tiểu học, đó là: giúp HS hình thành những cơ sở ban đầu cho sự phát triển đúng đắn và lâu dài về đạo đức, trí tuệ, thể chất, thẩm mỹ, và các kĩ năng cơ bản để HS tiếp tục học trung học cơ sở (*Luật Giáo dục 2005*).

Cụ thể, thực hiện dạy học cả ngày nhằm:

- Thực hiện tốt mục tiêu giáo dục tiểu học, nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện.
- Giảm sức ép, tránh quá tải, làm cho việc học tập của HS ở trường hứng thú hơn. Xây dựng môi trường giáo dục thân thiện với HS ở trường và ở từng lớp học. Dạy học cả ngày sẽ mang đến cho các em những giờ học nhẹ nhàng, tự nhiên, hiệu quả, phù hợp với đặc điểm tâm sinh lí. Góp phần hình thành ở các em những cơ sở ban đầu cho sự phát triển nhân cách của con người, phù hợp với đặc điểm của xã hội hiện đại: tự tin, năng động, sáng tạo, giàu lòng nhân ái, có khả năng hợp tác và hội nhập.
- Thực hiện dạy học phân hoá, HS sẽ có nhiều cơ hội để phát huy các khả năng và sở thích, nhu cầu của cá nhân người học sẽ được đáp ứng tốt hơn; HS yếu, kém có nhiều cơ hội được quan tâm giúp đỡ hơn để đạt Chuẩn kiến thức, kĩ năng của chương trình.
- Dạy học cả ngày mang lại cơ hội được học tập trong môi trường thuận lợi cho mọi trẻ em, đặc biệt là trẻ có hoàn cảnh khó khăn, trẻ em dân tộc thiểu số, trẻ em gái. Đồng thời, góp phần tạo sự bình đẳng về quyền lợi học tập cho trẻ em ở những vùng, miền khác nhau, có điều kiện kinh tế không giống nhau.

4. MÔ HÌNH DẠY HỌC CẢ NGÀY

Cụm từ tiếng Anh *Full Day Schooling* viết tắt là FDS, có nghĩa là *dạy học cả ngày*. FDS là phương thức bổ sung thêm thời gian cho việc học tập/hoạt động của HS ở trường. FDS sẽ sử dụng có hiệu quả thời gian tăng thêm ở trường để tổ chức các hoạt động giáo dục theo một chương trình, kế hoạch được điều chỉnh và mở rộng. HS tham gia chương trình sẽ được học tập/hoạt động cả buổi sáng, buổi trưa và buổi chiều tại trường vào một số ngày trong tuần.

Do thời gian học ở trường tăng thêm, nên sẽ cần bổ sung các nguồn lực để đáp ứng nhu cầu tổ chức các hoạt động khi thời gian biểu được điều chỉnh, bổ sung. Mặt khác, đội ngũ nhân lực nhà trường cần phải có kỹ năng, kiến thức cũng như phương pháp, kỹ thuật để tổ chức dạy học cả ngày; nhà trường cần mở rộng không gian và tăng nguồn cơ sở vật chất để tổ chức dạy học cả ngày; tăng thêm GV; bổ sung các nguồn lực để bù đắp các chi phí tăng thêm cho công tác tổ chức khi thời gian ở trường kéo dài và một số chi phí ngoài giáo dục liên quan tới việc hỗ trợ cho HS học cả ngày. Chương trình Đảm bảo chất lượng giáo dục trường học (SEQAP) sẽ hỗ trợ các nguồn lực bổ sung theo nhu cầu thiết yếu của nhà trường để chuyển các trường từ phương thức dạy học nửa ngày (Half Day Schooling – HDS) hiện nay sang dạy học cả ngày (FDS).

Thời gian biểu tăng thêm sẽ có thêm thời gian cho các môn học hiện có trong chương trình của cấp Tiểu học, đồng thời có thể bổ sung các hoạt động giáo dục. Chương trình cấp Tiểu học và các hoạt động bổ sung được xếp theo nhóm như sau:

C: Chương trình học hiện hành.

C₁: Củng cố kiến thức, kỹ năng của HS về môn Tiếng Việt, môn Toán và tăng cường kỹ năng nghe, nói tiếng Việt cho HS dân tộc thiểu số/có khó khăn về tiếng Việt. Các trường cũng có thể lựa chọn 1 hoặc 2 tiết học bổ sung cho các hoạt động giáo dục nhằm đảm bảo chương trình học theo T30 (khoảng 30 tiết học/tuần) có sự cân bằng giữa các môn học và hoạt động khác nhau. Tuy nhiên, trọng tâm của các tiết học bổ sung nên là Tiếng Việt và Toán.

C₂: Giới thiệu một môn học tự chọn – Tin học hoặc Ngoại ngữ (chú trọng môn Ngoại ngữ để thực hiện Đề án dạy học Ngoại ngữ của Chính phủ).

C₃: Các lĩnh vực nội dung tự chọn và các hoạt động giáo dục.